

Die dienaeren des godlycken woorts ende ouderlingen der gemeynten Christi, vergaerdert zynde in den naeme Goids tot Amsterdam in het synodo, gelyck dieselfde vuyt elcke classe der Noorthollantscer gemeynten zyn gesonden, syn by den anderen gecoomen opten 3 Mey anno 1583.

ART. 1. In den yersten is nae aenroepinge des godlycken naems tot eenen presidem met gemeyne stemmen der broederen vercoren PIETER CORNELISSZ, dienaer des godlycken woorts tot Alcaer, ende tot eenen scribam LAURENS JANSZ ¹⁾, dienaer des godlycken woerts tot Munnickedam.

ART. 2. Ten tweeden is omgevraecht aengaende die eendrachticheyt der leere ende ordeninge der kercken ende is tegelycke bevonden, dat geene gemeynten in desen eenige swaericheyt hebben, maer dat goeden eendrachticheyt by allen is ende gehouden wert.

---

¹⁾ »Laurens Jansz» ontbr. in A.

ART. 3. Ten derden is verordent om een supplicatie te seryven aen den edelen heeren van Schagen JOANNES ANDELLIUS, dienaer des godlycken woerts tot Wormer, tot dyen eynde dat zyne edelheyt wilde gelieven, dat CLAES QUVRYNSEN, dienaer des godlycken woerts respective tot Herinchuysen, mochte vandaer getransporteert worden opte eylanden van Texel.

ART. 4. Voerder zyn in den synodo verschenen van de oude kerckenraet van Leyden LENAERT WILLEMSZ ende JOB ¹⁾ DIERICXZ, vertoonende eenen brieff van ADRIANO SARAVIA, dienaer des woerts respective aldaer, ende hebben versocht hulpe aen de gemeynten tot opbrenginge van eenige oncosten, die zy gehadt hebben in de algemeyne saecken, die zy gevoert hebben tegen die magistraet van Leyden, naementlyck die oncosten, die daer gevallen zyn in het maecken van het compromis, bedragende die somme van negenhondert carolusgulden, waarvan die oncosten gemaect hebben die magistraet zevenhondert guldens, van welke negenhondert guldens die van die oude kerekenraedt die helft hebben moeten opbringen.

ART. 5. Ten vyfden op die questie ²⁾ van het classes van Enchuysen, oft oeyck geoerloeft is een litmaet der gemeynten Cristi ³⁾ hem te vermengen met spelen van rethorica, is van den broederen eendrachtelycken besloten, dat alle lidtmaeten der gemeynten te vermaenen zyn, dat ze haer willen van zoodanige spelen wachten, overmits dat in diezelfde groote abuysen vermengt worden (welcke van de broederen vuyt die cracht van Goids woert lichtelyck connen aangewesen wordden). Ende zoo yemant hem daerin met eenige lichtveerdicheyt ofte wercken des vleesch vergrypt, zal naer aert der cristelycker discipline gestraft wordden.

ART. 6. Ten sestien op de questie van het classes van Enchuysen aengaende die saecke des huwelycx, soo is van die broederen des synodi eenige nootelycke ⁴⁾ onderrichtinge gedaen den broederen des classes tot Enchuysen, welke onderrechtinge die broederen voornoemt ⁵⁾ haeren classe weder montdlyck zullen overdragen.

ART. 7. Aengaende die saecke van GERRIT WILLEMSZ, eertyts predicant tot Grootbroeck, is eendrachtelyck van de broederen besloten, dat

---

¹⁾ »Job" A heeft »Jacob". ²⁾ »questie" A heeft »vrage". ³⁾ »der gemeynten Cristi" ontbr. in A. ⁴⁾ »nootelycke" G heeft »mondellinge". ⁵⁾ »voornoemt" G heeft »an de andere broederen van".

zy in zyn saecke nyet en hebben te oerdeelen oft te besluuten, overmits dieselfde in den gerechte in den Haege is hangende, maer dat men hem voer een jaer zal alimenteren, opdat hy zyn recht oyck in den Haege met aller neersticheyt zoude moegen vervorderen, op conditie zoo zyn recht ¹⁾ zoo lange was geduerende, hy datselve recht neerstelyck sochte te vorderen ende hem cristelyck ende eerlyck droege. Ende die somma, daermede hy sal gealimenteert worden, is drye gulden ter weken.

ART. 8. Noch is voer den synodo verschenen JAN HENRICXZ WALINGHUYSEN, snyder, ende heeft zyn saecke vuytgesproecken ende zyne scriften overgegeven aengaende hetgene, dat hy vuytstaende heeft met HENRICK HENRICXZ, snyder, alsnu ouderling tot Amsterdam.

ART. 9. Opten vierden Mey die broederen vergaerdert synde, heeft men zeer neerstelyck doerlesen die geschriften, die JAN HENRICXZ gelyck oyck mede die geschriften ²⁾ zyn innebrocht worden. Desgelycx zoo syn se oyck mede beyde gehoort, wat se met monden te seggen hadden ende genochsaem haer alle beyde gehoort hebbende, soo is HENRICK HENRICXZ gevraecht, oft hy dese syne saecke wel wilden aen den synodus tegenwoordich blyfven ³⁾. Heeft hy geantwoert, dat hy daermede tevreden was.

ART. 10 ⁴⁾. Ten tweeden is JAN HENRICXZ gevraecht, oft hy oyck begerde, dat het synodus over zyne saecken op kerckelycke wyse soude oerdeelen. Heeft geantwoert, dat hy datselfde wel wilde hebben, maer heeft geseyt, dat hy nyet en wil die saecke aen den synodo blyven ⁵⁾, alhoewel hy in zyn geschrifte ende met woerden gepresenteert heeft ⁶⁾ (van ongelyck ⁷⁾ overtuycht zynde) geerne zyn schult cristelycken te willen bekennen. Die broederen omgevraecht zynde, wat zy van deser saecke gevoelden, hebben eendrachtelycken geoerdeelt, dat hy JAN HENRICXZ voornoemt ongefundeert is in syne aenclachten tegen HENRICK HENRICXZ gedaen, vuyt oysaecken dat die zwaere beschuldigingen, in syne scriften verhaelt, met zyne munimenten nyet en worden bevesticht ⁸⁾, ende HENRICK HENRICXZ tot synder onschuld daerentegens claere geschriften heeft innegebracht, ende dat voerts JAN HENRICXZ daerom hierop vermaent zal

¹⁾ »recht" G heeft »proces". ²⁾ »geschriften" G heeft »van Hinderik Hindrix". ³⁾ »blyfven" G heeft »laten verblijven". ⁴⁾ Dit art. loopt in G door als art. 9. Daardoor wordt art. 11 in G art. 10 enz. enz. ⁵⁾ »blyven" G heeft »laten verblijven". ⁶⁾ »gepresenteert heeft" G heeft »hetselve gepresenteert heeft ende". ⁷⁾ »ongelyck" G had »on . . . ." Dit is later ingevuld »onchristeljkheit", terwijl in marg. staat ». . . gelijk". ⁸⁾ »en worden bevesticht" A heeft »overeencomen."

wordden om syn schult hierin te bekennen ende hem met zyne partye ende die kerckenraedt alhier redelyck ende christelyck zal versoenen. Ende aengaende die maniere om die ergernisse (hierdoer geresen) wech te nemen stellen die broederen in handen van den kerckenraedt alhier. Al hetwelcke JAN HENRICXZ voergelesen zynde, hy geweygert heeft hem datselfde tonderwerpen.

ART. 11. Aengaende het versoeck HERMANI MODET, dat het synodus zoude willen suppliceren voer de gemeente van Vuytrecht aen de geunieerde provincien, dat haere E. wilde gelieven verclaringe te doen opt 13 artyckel van der Unie, soo ist, dat die broederen, maer een particulier synodus zynde ende oeyck in de Unie die van Hollant aengaende die religie vuytgesondert zyn van de andere provintien, nyet raetsaem en bedunct, dat het synodus met supplicatie aen de geunieerde datzelve zouden versoecken, maer dat die broederen scryven willen int besonder aen eenighe broederen in den raede ende haer bidden, dat se het beste voer die van Vuytrecht doen willen ende dat die van Vuytrecht selve zullen moegen ¹⁾ suppliceren, naedat zylyden bevinden haer kercken noodich te wesen.

ART. 12. Opt versoeck van doctor OTTE SWAELUWE om eenige die-naeren des woerts te beroepen om in Vrieslant te gaen is eendrachtelyck van den broederen besloten, dat hy doctor aen de classen sal gewesen wordden om zyn versoeck aen dezelve te moegen doen.

ART. 13. Voerder is verordent, hoevele elck classis ter weke ²⁾ tot die alimentatie van GERRIT WILLEMSZ zal opbringen ende is besloten, dat hiertoe opbringen zal het classis van Amsterdam twaelf stuyvers, het classis van Enchuysen twaelf stuyvers, het classis van Hoorn twaelf stuyvers, het classis van Haerlem zes stuyvers ende het classis van Edam ses stuyvers. Ende dese penningen zullen tot Amsterdam gesonden wordden, opdat diezelfde van haer aen GERRIT WILLEMSZ moegen bestelt worden. Ende dit zal alles buyten oncosten van die van Amsterdam geschieden.

ART. 14. Opten 5^{en} Mey die broederen vergaerdert zynde, hebben beginnen die saecke te verhandelen, welke aen alle classen van wegen het classis van Hoorn is aengescreven, belangende hetgene dat het classis van Hoorn ³⁾ gehandelt heeft met eenen MARCUS JANSZ, ouderlinck tot

1) »moegen» ontbr. in A. 2) »ter weke» ontbr. in A. 3) »is aengescreven -- van Hoorn» ontbr. in A.

Hensbroeck, welke hem gestelt heeft predickerswyse ende met vuytstorting van gebeden eenige vergaerdinge te houden sonder nochtans een predicant te wesen. Soo heeft den broederen goetgedacht MARCUS JANSZ voernoempt te verhooren. Diewelcke in de vergaerdinge gecoemen synde, heeft van den broederen begeert, dat se hem souden bericht geven op dese drye naervolgende punten: ten eersten, hoeverre hem het ampt der ouderlingen vuytstrect; ten tweeden, oft een particulier gemeyntheit geoorloeft is sonder predicant ¹⁾ een vergaerdinge in den naem des Heeren te houden; ten derden, oft oeyck geoorloeft is zulcken vergaerdingen met aenroeping des godlycken naems ende met dancksegginge te beginnen ende te voleyndigen.

ART. 15. Soo is by den broederen eendrachtelyck besloten, dat men MARCUS JANSZ eerst zoude afvraegen, wat swaricheyt hy hadde in de sententie, welck het classis van Hoorn over hem hadde vuytgesproecken. Heeft MARCUS JANSZ antwoert gegeven, dat hy hem bezwaerde over dat het classis van Hoorn hem heeft tegensgesproken, dat hy in die vergaerdinge hadde een text vuyt Goids woert voergenomen vuyt te leggen ende gebeden ende danckseggingen te spreken, hem nyet meer willende toelaeten als alleen een capittel te moegen lesen ende psalmen te lesen. Soe heeft men oeyck genoeg ²⁾ gehoort die broederen van het classis van Hoorn nae luyt van haere instructie. Ende nae lange verhandelinge is van die broederen eendrachtelyck besloten, dat men MARCUS JANSSEN voer den besten middelen zal voerstellen, dat hy hem zoude willen laeten examineren om hem alsoo totten dienst des godlycken woerts te brengen, dat men hem oeyck sal laeten examineren van sommige ³⁾ classen, alst hem zal gelieven, dat men oeyck int examineren zeer beleefdelijck ende soetelyck met hem zal handelen. Hiertoe is MARCUS JANSZ met vele lange ende vriendelycke ⁴⁾ redenen van de broederen vermaent ende gebeden gewordden. Soo is eyntelycken ende ten laesten bewillicht van de broederen des synodi MARCUS JANSSEN, dat men met hem wachten zal tot omtrent in September ⁵⁾ anno 83 ende dat hy alsdan zal geexamineert wordden, dat hy hem middelretyt stille zal houden, maer zoot alsdan van de dienaeren, die hem zullen examineren, bevonden wordde ⁶⁾, dat men tot over die winter met hem zoude wachten. Zullen zy daerin met goeder discretie ⁷⁾ moeten ⁸⁾ handelen.

1) »sonder predicant» ontbr. in G. 2) »genoch» G heeft »geerne». 3) »sommige» C heeft »verscheijden», G »sodanige». 4) »ende vriendelycke» ontbr. in A. 5) »September» A heeft »December». 6) »bevonden wordde» ontbr. in A; G heeft »goed gevonden word». 7) »discretie» G heeft »conscientien», C »conscientie ick segge discretie.» 8) »moeten» ontbr. in C en G.

ART. 16. Voer zooveel voerts eyntelyck die saecke ende het sryven van de broederen ende dienaeren ¹⁾ des classis van Horn aengaet, daerinne zy den synodo voerstellen ende affvraegen, oft zy wel ende gerechatelycken met MARCUS JANSZ voersz. in haere aenspraecke ende beslyt over hem gehandelt hebben oft nyet, soo is daervan de broederen eendrachtich beslyt, dat voer zooveel zyluyden daerin met hem nae den voersz. regel des woerts Goids ende alle articulen der synodaelsch ordeninge (daervan opt stuck van de beroepinge ende ordeninge ²⁾ der kerckdienaeren gemaect) hebben gehandelt, dat se daerin wel ende recht met hem hebben gedaen ende nochtans nyettemin hiermede oerdeelen ende bidden, dat die broeders alle voergaende geschil, daerdoer opgeresen, altemael hiermede vergeven, vergeten ende begraven sullen laeten blyven, gelyck oyck MARCUS JANSZ op zyn syde van herten heeft gedaen ende beloeft te doen.

ART. 17. Die broederen in den synodo verstaen hebbende, dat by den E. heeren Staten van Hollant een kerckelycke ordonnantie geconcipteert, waerin die broederen oyck verstaen alsulcken artyckel ³⁾ begrepen te wesen, over welcker aenneminghe die predicanten ende ouderlingen haer hertelycken zouden beswaert vinden, overmits haer bedunct dieselfde te strecken tot verstoringen der goeder kerckelyck vrede ende ordeninge, by ⁴⁾ welke de Heere dese landen wonderlycken heeft beschermt, hebben met gemeene deliberatie ende eendrachtich ⁵⁾ advys besloten den broederen des Zuydhollantschen ⁶⁾ synodi met briefven te remonstreren, dat in gemeynen naem aller Hollantscher kercken syn Excellentie zulek werde voergedraegen, ten eynde zyn Ex^{ie} gelieve met behoirlyck advys daerinne te remedieren. Ende syn hiertoe verordent om aen de broederen van Zuydhollant te sryven MARTINUS LYDIUS, predicant tot Amsterdam, ende HENRICUS ANTONIDES, predicant tot Enchuysen.

ART. 18. Opte vraege van den broederen van het classis van Haerlem, hoe men handelen zal met een broeder, die hem altemet met dronckenschap verloopt ende daerover aengesproecken wordende, zyn schult bekent ende beweent ende hem daernae weder tot dieselfde sonde begeeft, is eendrachtelycken van die broederen besloten, dat die kerckenraet ende het classis hierinne met goede discretie sal handelen nae vuyt wysen des 62 artyckels des Middelborchschen synodi.

ART. 19. Den broeder ⁷⁾ MARTINO LYDIO is van den broederen opge-

---

¹⁾ »ende dienaeren" ontbr. in A. ²⁾ »daervan opt — ordeninge" ontbr. in A. ³⁾ »artyckel" C heeft »artyckelen". ⁴⁾ »by" G heeft »door". ⁵⁾ »eendrachtich" ontbr. in A. ⁶⁾ »Zuydhollantschen" G heeft »Hollandschen". ⁷⁾ »Den broeder" ontbr. in A.

leydt, dat hy zeer neerstelycken zal arbeeyden, dat die Commentaria BULLINGERI op Daniël mach in Duytsch voertcoemen, gelyck hem dat oyck in synodo provinciali tot Haerlem ¹⁾ is opgeleyt.

ART. 20. Van die broederen is verordent, dat het toecoemende synodus tot Hoorn sal gehouden werden ende dat die broederen van daer ²⁾ de vuytscryvinge vandyen doen zullen.

ART. 21. Syn oyck eenige vuyten kerckenraedt van Amsterdam int synodus verschenen ende hebben die broederen aengeseyt, dat die kerckenraedt haerluyden hadde gesonden gehadt aen HILLEBRANDUM CUNEIFUM om hem te vraegen, oft hy oyck yetwat te seggen ofte te clagen hadde over hetgene dat die kerckenraedt alhier tegens hem besloten ende gehandelt ³⁾ hadde, ende zoo hy hem daerover bezwaerde, dat hy datselfde alsnu den synodo zoude moegen voerdræegen ende dat se ditselfde HILLEBRANDUM voersz. afgevraecht hebben. Waerop hy geantwoert heeft, dat hy tevreden was met hetgene dat die broeders met hem gehandelt hadden ende oyck nyet en dochte emmermeer in toecoemenden tyden daerover te claegen. Die voersz. broederen syn geweest JOANNES HAL, dienaer des woerts, WAELICH SYVERTSZ ende GEERAERT BARENTSZ, ouderlingen.

ART. 22. Voert is besloten, dat zooverre eenige swaericheyden in eenighe classes van ons Noorthollantsche synodus gevele tussehen dit ende het naestcoemende synodus, die nyet in de classe en connen afgedaen wordden ende oyck nyet en connen vertoeven, totdat het toecoemende synodus gehouden sal werden, dat alsdan datselfde classis dieselfde zwaerichey ⁴⁾ aen die van Hoorn zullen overschryven, diewelcke alsdan tyt ende plaetse zullen ordonneren ende vuyt elcke classe doen verscryven een dienaer ende ouderlinge [zynde altyt gelegen onder tzelve classe, daer die zwaerichey in vallen mach] ⁵⁾ om dieselfde zwaericheyden ten gesetten tyde ende plaetse met malcanderen te verhandelen.

ART. 23. Die kerckelycke censuren zyn oyck gehouden.

Dese synodaelse handelingen, aldus gehouden ende begonnen den 3 Mey, is geeyndicht den 6 derselfder.

¹⁾ »tot Haerlem» ontbr. in G. ²⁾ »van daer» ontbr. in G. ³⁾ »ghandelt» A heeft »geoordeelt». ⁴⁾ »datselfde — zwaerichey» G heeft »die classis, waarin de swarigheid sal voorvallen, hetselfde». ⁵⁾ Het tussehen [] geplaatste komt in C voor in den text; in B staat het in margine met het woord »verstaet» er voor; in A staat het aan het slot van art. 21 (dat in A, B en C art. 22 is); in G ontbr. het (zie echter aant. 4).

- PIETER CORNELISZ, dienaer des woerts Goids tot Alcmaer, praeses.
 LAURENS JANSZ, dienaer des woerts Goids tot Munnickedam, scriba.
 MARTINUS LYDIUS, dienaer des godlycke woerts tot Amsterdam.
 HENRICUS ANTHONIDES, ecclesiastes Enchusanus.
 GERARDUS, dienaer des woerts Goids Saerdam.
 PIETER AELBERTSZ, dienaer des godlycken woerts tot Schagen.
 JOANNES ANDELLIUS ex classe Haerlemensi, dienaer tot Wormer ende Ghisp.
 MATTHYS SCHIALS ¹⁾, dienaer des woerts tot Edam.
 PETRUS LAMBERTI ex classe Hornana, verbi minister in Midwoudt.
 MICHEL PIETERSZ, dienaer des woerts tot Wognom.
 GEORGIUS NOLTHENIUS ²⁾, verbi divini minister in Medenblick.
 PIETER ARIAENSZ van Twisch ³⁾, ouderlinck.
 CORNELIS MEEUSZ ⁴⁾ van Hoochtwout ⁵⁾, ouderlinck ⁶⁾.
 JOORIS JACOBZ, ouderlinck van Schagen ⁷⁾.
 JACOB VAN FOREEST van Alcmaer, ouderlinck.
 MELIS THYSSZ, ouderlinck van Purmerendt.
 DAMMIS ⁸⁾ JACOBZ, ouderlinck tot Haerlem.
 CORNELIS JANSZ COSTER, ouderlinck tot Amsterdam.
 JAN PIETERSZ REAEL, ouderlinck tot Amsterdam.